

УДК 342.9:342.7

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-2\(2\)-48-60](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-2(2)-48-60)

**Колпаков Валерій Костянтинович**, доктор юридичних наук, професор, Завідувач кафедри конституційного і адміністративного права, Запорізький національний університет, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66, тел: 0672610392, <http://orcid.org/0000-0002-8580-3261>

## СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТІ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

**Анотація.** Стаття підготовлена з метою системного осмислення засобів забезпечення прав осіб, зниклих безвісті за особливих обставин і отримання нових знань про властивості відповідного правового інституту.

Використана у даній роботі методологія гармонізована з принциповим положенням, відповідно до якого застосування того чи іншого методу не можна звести до єдиної формули, а конкретні дослідницькі технології (процедури аналізу, порівняння, систематики, періодизації тощо) варіюють в залежності від характеру предмета дослідження і його мети.

Згенеровані у процесі систематизації знання дозволили детермінувати в інституті осіб, зниклих безвісті за особливих обставин, механізм віталізації правового статусу таких осіб.

Предметом аналізу у даному дослідженні постали, по-перше, складові цього механізму: а) норми і нормативні акти; б) організаційно оформлені суб'єкти публічного адміністрування; в) громадські колективні суб'єкти; г) окремі особи; по-друге, функції механізму: а) функція реалізації статусу осіб, зниклих безвісті за особливих обставин; б) функція розшуку осіб, зниклих безвісті за особливих обставин.

Автор зосереджує увагу на діяльності Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісті за особливих обставин і Єдиному реєстрі осіб, зниклих безвісті за особливих обставин. Підкреслена їх структурна і функціональна підпорядкованість Міністерству внутрішніх справ і взаємозалежність при виконанні покладених на них завдань.

Окремо зазначено, що одним з позитивних результатів функціонування спеціального правового механізму віталізації правового статусу осіб, зниклих безвісті за особливих обставин, суспільством визнається створення алгоритму дій для родичів та членів сім'ї, які розшукують зниклих рідних.

**Ключові слова:** Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісті за особливих обставин; зниклі безвісті за особливих обставин; механізм віталізації правового статусу осіб, зниклих безвісті за особливих обставин; правовий





статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

**Kolpakov Valery Kostyantynovich**, Doctor of Juridical Sciences, Professor, Head of the Department of Constitutional and Administrative Law, Zaporizhia National University, 69063, Zaporizhzhia, str. Zhukovsky, 66, phone: 0672610392, <http://orcid.org/0000-0002-8580-3261>

## SYSTEMATIZATION OF MEANS OF ENSURING THE RIGHTS OF PERSONS MISSING UNDER SPECIAL CIRCUMSTANCES

**Abstract.** The article was prepared with a view to systematically comprehending the means of ensuring the rights of persons who went missing under special circumstances and to obtaining new knowledge about the properties of the relevant legal institution.

The methodology used in this work is harmonized with the principle that the application of a particular method cannot be reduced to a single formula, and specific research technologies (procedures for analysis, comparison, systematization, periodization, etc.) vary depending on the nature of the subject matter and its purpose.

The knowledge generated in the process of systematization made it possible to determine in the institute the mechanism of vitalization of the legal status of such persons who disappeared under special circumstances.

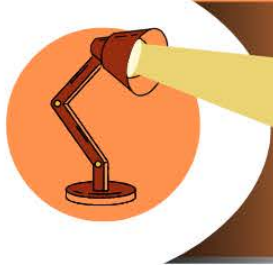
The subject of analysis in this study were, firstly, the components of this mechanism: a) norms and regulations; b) organizational formalized subjects of public administration; c) public collective entities; d) individuals; secondly, the functions of the mechanism: a) the function of implementing the status of persons missing in special circumstances; b) the function of tracing persons missing in special circumstances.

The author focuses on the activities of the Commissioner for Persons Missing in Special Circumstances and the Unified Register of Persons Missing in Special Circumstances. Their structural and functional subordination to the Ministry of the Interior and interdependence in the performance of their tasks are emphasized.

It is separately noted that one of the positive results of the functioning of a special legal mechanism for the vitalization of the legal status of persons who have disappeared under special circumstances, the society recognizes the creation of an algorithm of actions for relatives and family members who are looking for missing relatives.

**Key words:** Commissioner for issues of persons missing under special circumstances; legal status of persons missing under special circumstances; missing





persons under special circumstances; search for persons missing under special circumstances; the mechanism for revitalizing the legal status of persons who have disappeared under special circumstances; Unified register of persons missing under special circumstances.

**Постановка проблеми.** Проблематика статті обумовлена активним пошуком ефективних засобів правого регулювання забезпечення прав осіб, зниклих безвісті за особливих обставин відповідно до практичних потреб держави і суспільства в умовах воєнного стану. Характерним прикладом таких пошуків можна вважати Постанову Кабінету Міністрів України від 12.09.2023 № 975 "Питання визначення повноважень деяких органів у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України" (<https://www.kmu.gov.ua>), яка внесла принципові зміни у статус Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісті за особливих обставин, зокрема, змінивши його підпорядкування і розшукові компетенції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У рамках даної статті проаналізовано роботи, які позиціонувались авторами внеском у розробку проблем, пов'язаних із пошуком ефективних засобів правого регулювання забезпечення прав осіб, зниклих безвісті за особливих обставин.

Це насамперед праці: "Правовий статус осіб, зниклих безвісті у зв'язку зі збройним конфліктом та за особливих обставин" (Л. Приполова), "Правові засади участі громадських об'єднань у пошуку осіб, зниклих безвісті за особливих обставин" (С. Сидоренко), "Правові основи та проблеми здійснення обліку та розшуку зниклих безвісті під час збройного конфлікту" (Т. Блистів), "Правові аспекти визнання фізичної особи зниклою безвісті за особливих обставин в умовах правового режиму воєнного стану в Україні" (І. Голубенко), "Актуальні питання розшуку безвісті зниклих осіб за особливих обставин" (О. Злагода), "Реалізація правового статусу особи, зниклої безвісті за особливих обставин, її близьких родичів та членів сім'ї: проблемні аспекти" (В. Парасюк) та інші.

У той же час, дослідження механізму віталізації правового статусу прав осіб, зниклих безвісті за особливих обставин, залишилися на периферії дослідницьких інтересів.

**Мета дослідження.** Стаття підготовлена з метою отримання нових знань про властивості інституту зниклих безвісті за особливих обставин, шляхом системного осмислення засобів його організаційно-правового забезпечення.

**Виклад основного матеріалу.** З введенням в Україні воєнного стану [1] особливого значення набрали питання щодо переосмислення статусу зниклих безвісті осіб, зокрема, за допомогою систематизації засобів захисту їх прав.

Онтологічні локації щодо попиту на систематизацію, її умов і критеріїв знайшли прояв у низці нормативних актів. Провідне місце у їх сукупності





посів Закон України "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин", включаючи зміни до нього, які були внесені Законом України № 2191-IX від 14.04.2022 (Офіційний вісник України. 2022. № 35. Ст. 1896)[2] (далі – Закон).

Так, у правовий обіг було введено нову версію поняття "особливі обставини"; здійснено нормативне відмежування особи, яка зникла безвісти, від особи, яка зникла безвісти за особливих обставин; конкретизовано інформацію, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин; деталізовано правовий статус пошукової групи тощо.

Зазначені оновлення обумовили потребу у диверсифікації гносеологічних знань шляхом систематизації захисту осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Одним ключових її результатів, отриманих автором цієї статті, стала детермінація в інституті зниклих безвісти спеціального правового механізму. Назвемо його **механізм віталізації правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин**.

Аналіз регуляторів цього механізму дозволив окреслити такі його складові: а) з норми і нормативні акти; б) організаційно оформлені суб'єкти публічного адміністрування; в) громадські колективні суб'єктів; г) окремі особи. Зупинимось на характеристиці кожного компонента цього механізму.

**Перша складова механізму** – нормативні акти та їх норми. Домінуючий спеціалізований нормативний акт, який містить базові норми щодо забезпечення правового статусу зниклих безвісти осіб, – це Закон "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

Він визначає: права особи, зниклої безвісти (ст.5); права близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти (ст.6); заборону дискримінації зниклої безвісти, а також їхніх близьких родичів і членів сім'ї (ст.7); правові наслідки набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин (ст.8); регламентує функції Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (ст.10,11); регламентує функції Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (ст.12,16); регламентує Розшукові заходи щодо осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (ст.17-20) тощо.

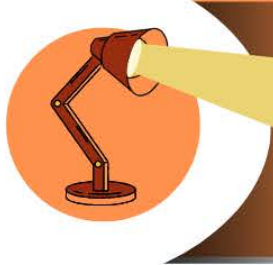
**Друга складова механізму** – це організаційно оформлені суб'єкти публічного адміністрування, які компетентні реалізовувати свої повноваження у сфері інституту зниклих безвісти.

Відповідно до Закону ними є: Національна поліція України, Міністерство оборони України; Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України; місцеві органи виконавчої влади та інші.

У їх сукупності особливо виділяються: а) Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин[3] (далі – Уповноважений) і б) Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин[4] (далі – Єдиний реєстр).

Відповідно до Закону, Положення про Уповноваженого і Постанови Кабінету Міністрів України від 12.09.2023 № 975 "Питання визначення





повноважень деяких органів у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України" (<https://www.kmu.gov.ua>), Уповноважений є посадовою особою Міністерства внутрішніх справ (МВС). Він призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Міністра внутрішніх справ. Уповноважений підпорядковується Міністру внутрішніх справ. Його посада належить до посад, на які не поширюється дія Закону України "Про державну службу".

Забезпечення діяльності Уповноваженого здійснюється Секретаріатом Уповноваженого, який є самостійним структурним підрозділом апарату МВС. Працівники Секретаріату є державними службовцями. У разі відсутності Уповноваженого його обов'язки виконує керівник Секретаріату Уповноваженого. Положення про Секретаріат Уповноваженого та його структуру затверджує Міністр внутрішніх справ.

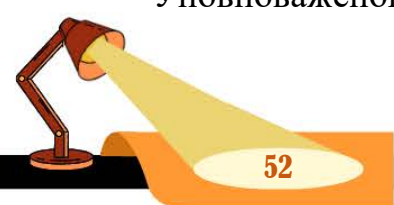
В системі МВС Секретаріат Уповноваженого функціонує в статусі Управління з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Основними завданнями Управління (Секретаріату Уповноваженого) є: 1) забезпечення формування та реалізації державної політики МВС у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на всій території України у частині координації розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та вирішення інших пов'язаних з цим питань відповідно до Закону України "Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин"; 2) забезпечення діяльності Уповноваженого; 3) забезпечення функціонування Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

На Уповноваженого покладено такі завдання: 1) координація розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; 2) інформаційне забезпечення їх розшуку; 3) аналіз ефективності системи розшуку; 4) підготовка рекомендацій і пропозицій суб'єктам розшуку; 5) завдання контрольної-наглядової природи; 6) сприяння утворенню пошукових груп.

*Координація розшуку.* Діяльність з координації розшуку полягає у забезпеченні Уповноваженим узгодженості дій та зусиль між причетними до розшуку особами. Вона є важливим елементом управління та організації розшукової діяльності і може включати планування, комунікацію, ресурсне забезпечення, контроль і коригування відповідних дій.

З метою її реалізації Уповноважений взаємодіє: по-перше, з органами державної влади і місцевого самоврядування, різнорідними службами Президента України і Кабінету Міністрів України; по-друге, з відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій; по-третє, з громадськими об'єднаннями, професійними спілками, організаціями роботодавців; по-четверте, з підприємствами, установами та організаціями; по-п'яте, з фізичними особами (громадянами, іноземцями та особами без громадянства).

*Інформаційне забезпечення розшуку.* Важливе місце у діяльності Уповноваженого належить інформаційному забезпеченню розшуку. Закон





вбачає, що вона реалізується шляхом: а) отримання інформації від суб'єктів розшуку; б) обміну інформацією з Реєстром, а також та іншими державними інформаційними ресурсами; в) передачі узагальненої інформації органам Національної поліції, а також іншим державним органам, які мають повноваження щодо обліку чи розшуку зниклих осіб; г) комунікації з родичами зниклих осіб щодо їх інформування про розшукові роботи.

У межах такої комунікації, Уповноважений звертається до органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань та міжнародних гуманітарних організацій із запитом на отримання інформації, що може сприяти розшуку зниклої особи.

Керівники органів державної влади і місцевого самоврядування, а також громадських об'єднань, до яких надійшов запит Уповноваженого, зобов'язані у триденній строк його розглянути і дати відповідь у письмовій формі.

При цьому, на дії Уповноваженого з інформацією законодавець встановив обмеження. Заборонено обмін даними, які отримано в результаті слідчих дій чи оперативно-розшукової діяльності.

*Аналіз ефективності системи розшуку.* Уповноваженому покладено на обов'язок аналізувати ефективність функціонування системи розшуку осіб, зниклих безвісті. Метою аналізу є виявлення недоліків розшуку, їх причин, визначення заходів по їх усуненню. Результати аналітичної роботи Уповноважений представляє МВС.

*Підготовка пропозицій і рекомендацій з розшуку.* На підставі аналітичних матеріалів з узагальнення розшукової практики Уповноважений розробляє заходи удосконалення як діяльності суб'єктів розшуку, так організаційно-правового забезпечення всієї розшукової системи.

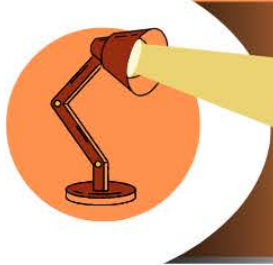
Зокрема, це пропозиції, які можуть стосуватися проектів актів Кабінету Міністрів України, наказів і розпоряджень МВС, планів відповідних заходів тощо.

Якщо проекти таких актів ініційовані іншими суб'єктами (наприклад, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини) Уповноважений бере участь у їх розробці.

Особливе місце у реалізації цього напрямку діяльності належить підготовці рекомендацій органам державної влади щодо виконання міжнародних зобов'язань України стосовно осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. З цією метою Уповноважений веде переговори з гуманітарними місіями, громадськими об'єднаннями, благодійними організаціями та фізичними особами, які провадять діяльність з розшуку осіб, зниклих безвісти.

*Завдання контролюючо-наглядової природи.* На виконання контролюючо-наглядових завдань Уповноваженому доручено, по-перше, здійснювати моніторинг виконання заходів щодо розшуку зниклих осіб; по-друге, витребувати у відповідних органів Національної поліції інформацію про





результати виконання таких заходів на будь-якій стадії їх проведення; по-третє, ініціювати утворення комісій, робочих та експертних груп; по-четверте, для вирішення питань своєї компетенції залучати спеціалістів, у тому числі іноземних; по-п'яте, складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 188-51 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП); по-шосте, наділяти компетенцією щодо складання протоколів за порушення статті 188-51 КУпАП уповноважених осіб свого Секретаріату.

*Завдання щодо сприяння утворенню пошукових груп.* В утворенні пошукових груп роль Уповноваженого допоміжна. Пошукові групи утворюються Генеральним штабом Збройних Сил за погодженням з Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими.

У нормативних документах "пошукова група" ідентифікована як "гуманітарна місія" Збройних Сил, діяльність якої спрямована на пошук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Їх діяльність регламентована Порядком утворення та діяльності пошукових груп з пошуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 511.

Пошукові групи уповноважені: 1) за погодженням з Національною поліцією збирати інформацію, тіла (останки), речі та документи; 2) за рішенням голови Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими встановлювати контакти з юридичними та фізичними особами на тимчасово окупованих територіях України; 3) залучати громадян, представників громадських об'єднань, юридичних осіб приватного права за їх згодою, які володіють інформацією, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, а також мають необхідні знання та досвід з проведення робіт (надання послуг) з пошуку, вилучення тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та їх вивезення (транспортування).

Єдиний реєстр розуміється у чинному законодавстві, як електронна база даних для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення, по-перше, визначеної Законом інформації про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; по-друге, їх невпізнані останки; по-третє, наявність чи відсутність рішення суду про визнання осіб, зниклих безвісти, безвісно відсутніми або оголошення померлими; по-четверте, інших даних, що використовуються для забезпечення обліку осіб, зниклих безвісти, з метою їх розшуку.

Метою обробки персональних даних, що зберігаються в Реєстрі, є забезпечення реалізації відносин, пов'язаних з набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та виконання органами, визначеними Законом, повноважень, спрямованих на встановлення місця перебування осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.





Реєстр складається з таких компонентів: 1) формування масиву даних; 2) керування запитами; 3) ведення контролю та встановлення оповіщення; 4) формування витягів та звітності; 5) здійснення інформаційної взаємодії; 6) ведення довідників, класифікаторів; 7) адміністрування.

Інформація з Реєстру надається по запиту у формі витягу. Запит на отримання витягу має включати: а) правові підстави для отримання інформації; б) мету отримання інформації про особу; в) установчі дані особи, зниклої безвісти за особливих обставин: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), дата та місце народження; г) прізвище, власне ім'я та посада ініціатора звернення; д) найменування та місцезнаходження органу ініціатора звернення.

Витяги з Єдиного реєстру надають представники Департаменту інформатизації МВС України. Для їх отримання необхідно звернутися до МВС (надіслати поштою за адресою м. Київ, вул. Богомольця, 10, Міністерство внутрішніх справ України, або на електронну скриньку [rgmia@mvs.gov.ua](mailto:rgmia@mvs.gov.ua)).

**Третя складова механізму** – громадські колективні суб'єкт. Практика показує, що серед них є сенс назвати: Делегацію Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні; Міжнародну комісію з питань зниклих безвісти; Національну асоціацію адвокатів, низку правових компаній, наприклад "Everlegal"

**Четверта складова механізму** – окремі особи. Такими особами, відповідно до Закону, є: близькі родичі зниклої особи; члени сім'ї зниклої особи; громадини, які залучені до її розшуку; заявник – особа, яка подала заяву про розшук; носії інформації, що може сприяти розшуку.

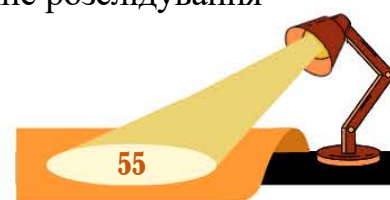
Механізм, як системна сукупність, виконує дві важливі і взаємопов'язані функції. Перша – реалізація статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; друга – розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин

**Функція реалізації статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.** Реалізація правового статусу – це організація і фактичне досягнення мети нормативного впливу на систему компонентів статусу, а саме: а) на компетенцію, тобто предмет ведення і повноваження; б) порядок утворення і набрання юридичних ознак; в) порядок припинення і втрати юридичних ознак; г) гарантії функціонування; д) ідентифікаційні маркери; е) структуру; є) дислокацію; ж) цілі функціонування; з) відповідальність.

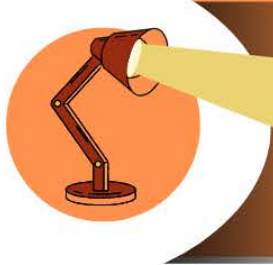
Реалізація статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, має свої особливості.

**По-перше**, важлива особливість реалізації правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, полягає у тому, що в інтересах таких осіб, юридичні приписи спрямовані до інших суб'єктів. Адже, дієдатність зниклих безвісти умовна.

Так, законодавець встановлює, що така особа має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має право на всебічне розслідування







обставин її зникнення та встановлення її місцеперебування. Одномоментно покладає обов'язок вжити всіх можливих заходів для розшуку особи на державу, а активацію і фіксацію факту зникнення на родичів та інших суб'єктів, яким стало відомо про зникнення та владні інституції. Недаремно, при регулюванні правосуб'єктності зниклої особи законодавець обмежується питаннями правоздатності.

*По-друге*, з норм, що регулюють правові відносини інституту осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, впливає органічний зв'язок їх статусу із статусами третіх осіб. Причому, реалізація усіх статусів відбувається синхронно.

Так, Закон визнає взаємозалежними права особи, зниклої безвісти (ст.5); права близьких родичів та членів сім'ї осіб, зниклих безвісти (ст.6); заборону дискримінації зниклої безвісти, а також їхніх близьких родичів і членів сім'ї (ст.7); правові наслідки набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин (ст.8).

*По-третє*, статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин може бути реалізований шляхом його припинення. Особливості припинення статусу впливають з аналізу статей 4 та 20 Закону.

Так, у частині 2 статті 4 зазначено, що особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин до моменту припинення її розшуку. Стаття 20 встановлює, що розшук припиняється не пізніше ніж через три дні з дня встановлення одного з трьох юридичних фактів: а) місця перебування особи, б) місця поховання, в) місцезнаходження останків такої особи. При цьому, визнання особи безвісно відсутньою чи оголошена померлою не є підставою для припинення її розшуку.

Таким чином, втрата цивільно-правових компонентів правового статусу особи зниклої безвісти за особливих обставин, не перешкоджає існуванню такого статусу на базі адміністративно-правових компонентів. Лише втрата адміністративно-правових компонентів статусу (включаючи відповідний запис у Єдиному реєстрі) припиняє дію всієї системи відносин правового статусу особи зниклої безвісти за особливих обставин.

**Функція розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.** Розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин це система спеціальних заходів, які передбачені нормативними документами і здійснюються компетентними органами та їх службовими і посадовими особами з метою встановлення місця знаходження осіб, що розшукуються.

При регулюванні відносин, які виникають у зв'язку розшуком законодавець розмежував: а) суб'єктів уповноважених на облік зниклих безвісти осіб; б) суб'єктів уповноважених на їх розшук.

До перших (уповноважених на облік) належить низка центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органи прокуратури (Міністерство





оборони України; Міністерство охорони здоров'я України; Державна міграційна служба України; Державна пенітенціарна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Міністерство регіонального розвитку та будівництва України; Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України; Адміністрація Державної прикордонної служби України; Національна гвардія України; Національна поліція України; Служба безпеки України; органи прокуратури; місцеві органи виконавчої влади).

До других (уповноважених на розшук) насамперед належить Національна поліція України. Крім неї, ця функція доручена суб'єктам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Їх перелік міститься у ст.5 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

У тексті цієї статті вони позначені як "оперативні підрозділи" відповідних органів. Тобто, якщо йдеться про Службу безпеки України, то такими суб'єктами будуть оперативні підрозділи Центрального управління, оперативні підрозділи регіональних органів, оперативні підрозділи органів військової контррозвідки.

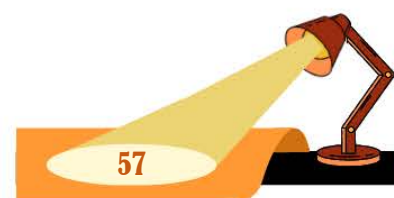
Розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, здійснюється по заяві. Заява подається до відповідного територіального органу Національної поліції України. У заяві зазначається інформація, що може сприяти розшуку.

Заява може бути подана: родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, громадським об'єднанням: будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення. Ці ж особи можуть звернутися з повідомленням про зникнення особи до Уповноваженого. У такому разі заяву про розшук подає Уповноважений.

Уповноважений, з метою отримання інформації, що може сприяти розшуку, надсилає запити: а) до органів державної влади, зокрема органів, уповноважених на облік та розшук осіб, зниклих безвісти, б) органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб, в) громадських об'єднань, г) до міжнародних гуманітарних організацій, що можуть володіти необхідною інформацією (Товариство Червоного Хреста України; Управління ООН з координації гуманітарних питань).

Керівники органів і громадських об'єднань, до яких надійшов запит (крім міжнародних організацій), зобов'язані в триденний строк повідомити Уповноваженого про результати його розгляду. Таке повідомлення має бути у письмовій формі.

Уповноважений узагальнює отриману інформацію та у триденний строк передає її до відповідного територіального органу Національної поліції України для вжиття заходів з розшуку зниклої безвісти особи. Якщо запит не може бути розглянуто у триденний строк з об'єктивних причин, відповідний керівник повідомляє про це Уповноваженого. При цьому визначається інший строк, що не перевищує одного місяця.



Якщо місячного строку недостатньо, відповідний керівник, по-перше, доводить до відома Уповноваженого обставини, що унеможливають надання інформації у встановлений строк; по-друге, продовжує вживати всіх можливих заходів з метою отримання інформації, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти.

Розшук зниклої безвісти особи припиняється не пізніше ніж через три дні з дня: а) встановлення місця її перебування; б) встановлення місця поховання чи місцезнаходження останків. Про таке рішення повідомляються її близькі родичі, члени сім'ї, а також заявник. Про припинення розшуку невідкладно робиться відмітка в Єдиному реєстрі.

За невиконання законних вимог Уповноваженого (запити, витребування інформації тощо) передбачена адміністративна відповідальність. Вона регламентована статтею 188-51 КУпАП "Невиконання законних вимог Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин".

Відповідно до неї, а) невиконання законних вимог Уповноваженого і б) перешкоджання здійсненню ним своїх повноважень тягнуть накладення штрафу на посадових осіб від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Повторне (протягом року) вчинення таких дій тягне накладення штрафу на посадових осіб від 250 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Таким чином, за своїми характеристиками, склад цього проступку є: 1) за характером шкоди формальним; 2) за ступенем суспільної небезпеки кваліфікованим; 3) за суб'єктом проступку посадовим; 4) за структурою альтернативним; 5) за повнотою викладення велінь бланкетним.

Встановлення складу потребує розслідування діяння і складання протоколу. За статтею 255 КУпАП "Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення", протокол про вчинення дій передбачених ст. 188-51 КУпАП складають: а) Уповноважений з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин; б) уповноважені особи секретаріату Уповноваженого, в) особи визначені Уповноваженим.

Протокол про адміністративне правопорушення складається не пізніше 24-х годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Справи про проступки, передбачені ст. 188-51 КУпАП підвідомчі судам (ст.221 КУпАП). Вони розглядаються у 15-денний строк з дня одержання судом протоколу та інших матеріалів справи. Розглянувши справу, суд виносить постанову по справі. Це може бути постанова: а) про накладення адміністративного стягнення штрафу; б) про закриття справи.

Постанова оскаржується шляхом подання апеляційної скарги. Строк оскарження 10 днів з дня винесення постанови. Якщо протягом цього терміну апеляційну скаргу не подано постанова набирає законної сили.



Зникнення людини безвісті для її родичів та членів сім'ї подія особливої трагічності. За образним виразом, вони опиняються у "пеклі невідомості".

Тому цілком природним є широке розповсюдження різнорідних пропозицій по сприянню розшуку. Більшість з них зосереджена на орієнтації зацікавлених осіб на ефективне використання відповідних ресурсів держави і можливостей громадянського суспільства. Насамперед це організація правових консультацій, роз'яснень, порад, експертних пропозицій тощо[5].

Так, Міністерство внутрішніх справ України опублікувало для родичів та членів сім'ї, які розшукують зниклих рідних алгоритм дій, який містить телефони гарячих ліній, адреси відповідних сайтів, координати Національного інформаційного бюро. Аналогічні ресурси запровадили Міністерство оборони України, Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Служба безпеки України та інші.

Делегація Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні видала практичний посібник "Супровід родичів осіб, зниклих безвісті", який розкриває шляхи подолання родичами зниклих безвісті юридичних, адміністративних, фінансових, психологічних труднощів.

Свої послуги з різних питань, що стосуються зникнення осіб безвісті пропонують Національна асоціація адвокатів, правова компанія "EVERLEGAL", Міжнародна комісія з питань зниклих безвісті та інші.

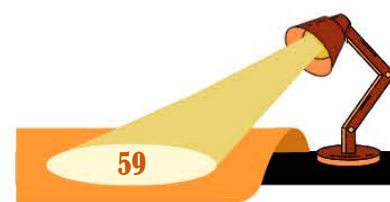
На регіональному рівні створені центри Офісу Уповноваженого. Сьогодні вони працюють у Запорізькій, Київській, Дніпропетровській, Львівській та Рівненській областях. Розпочали роботу координатори на Київщині, Вінниччині, Сумщині, Одещині, Хмельниччині та Миколаївщині.

**Висновки.** Систематизація засобів забезпечення прав осіб, зниклих безвісті за особливих обставин дозволила детермінувати механізм віталізації правового статусу таких осіб, який складається: а) з норм і нормативних актів; б) організаційно оформлених суб'єктів публічного адміністрування; в) громадських колективних суб'єктів; г) окремих осіб.

Дослідженням встановлено, що механізм віталізації правового статусу осіб, зниклих безвісті за особливих обставин, як системна сукупність, виконує дві важливі і взаємопов'язані функції. Перша – реалізація статусу осіб, зниклих безвісті за особливих обставин; друга – розшук осіб, зниклих безвісті за особливих обставин.

Важлива роль у реалізації цих функцій належить а) Уповноваженому з питань осіб, зниклих безвісті за особливих обставин і б) Єдиному й реєстрі осіб, зниклих безвісті за особливих обставин.

Одним з позитивних результатів функціонування спеціального правового механізму віталізації правового статусу осіб, зниклих безвісті за особливих обставин, слід визнати створення алгоритму дій для родичів та членів сім'ї, які розшукують зниклих рідних.





***Література:***

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022. № 64/2022. Голос України № 37 від 24.02.2022.
2. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII. ВВР, 2018, № 38, ст.280.
3. Положення про Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Офіційний вісник України. 2022, № 39, ст. 2094
4. Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Офіційний вісник України. 2022. № 68. ст. 4162.
5. Колпаков В. К. Зниклі безвісти за особливих обставин: поняття і розшук. Прикарпатський юридичний вісник: науково-практичний журнал. 2023. №1(48). С. 59-66. DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.13>

***References:***

1. Pro vvedennya voyennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022. № 64/2022.[On the introduction of martial law in Ukraine] Holos Ukrainy № 37 vid 24.02.2022 (in Ukrainian).
2. Pro pravovyy status osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn (2018) [On the legal status of persons who have disappeared under special circumstances]: Zakon Ukrainy vid 12.07.2018 № 2505-VIII. VVR, 2018, № 38, st.280 (in Ukrainian).
3. Polozhennya pro Upovnovazhenoho z pytan' osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn (2022) [Regulations on the Commissioner for Issues of Persons Disappeared Under Special Circumstances]: Ofitsiynyy visnyk Ukrainy. 2022, № 39, st. 2094(in Ukrainian).
4. Polozhennya pro Yedynyy reyestr osib, znyklykh bezvisty za osoblyvykh obstavyn (2022) [Regulations on the Unified Register of Persons Disappeared Under Special Circumstances] Ofitsiynyy visnyk Ukrainy. 2022. № 68. st. 4162 (in Ukrainian).
5. Kolpakov V. K. (2023) Znykli bezvisty za osoblyvykh obstavyn: ponyattya i rozshuk [Missing persons under special circumstances: concept and search] Prykarpat-s'kyu yurydychnyy visnyk: naukovo-praktychnyy zhurnal. №1(48). S. 59-66. DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.13> (in Ukrainian).

